מפניני הפרשה - מאמר

למען ינוח שורך וחמורך?!

פרשת משפטים מלאה במצוות. רוב המצוות המובאות בפרשה הם מצוות הקשורים לבין אדם לחברו ובעיקר מצוות שמהותן הסדרת היחסים שבין אדם לחברו. אולם יש בפרשה גם מצוות בין אדם למקום ובכללם מצוות השבת: **"ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות, למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר"** (פרק כג' – יב')

מפסוק זה עולה לכאורה שתכלית עניין שביתת האדם בשבת היא: **"למען ינוח שורך וחמורך"** כיצד יתכן דבר זה, הרי חובת שביתת האדם בשבת חשובה וחמורה יותר שהרי יש בה גם מצוות עשה וגם מצוות לא תעשה עם חיובים חמורים: במזיד כרת או סקילה ובשוגג חטאת, בעוד שחובת שביתת הבהמה בשבת היא מצוות עשה בלבד?

נראה להסביר זאת בדרך רמז כך: באדם יש כוחות נגדיים. אין אדם שיהיה מושלם – 100% במידה מסויימת ואדם שני 100% במידה נגדית. למעשה בכל אדם ואדם יש מיזוג מכל המידות, אלא שבאדם אחד גוברת מידה מסויימת ובאדם אחר גוברת מידה אחרת.

הדבר נכון הן לגבי מידותיו של האדם והן לגבי תכונות הנפש של האדם. יש אדם שהוא "חם" בטבעו ונלהב מכל דבר, ויש אדם שמזגו "קר" ואינו מגלה התלהבות מדברים. אבל לאמיתו של דבר יש בשניהם את שתי התכונות, אלא שבאחד גוברת תכונת ההתלהבות ובשני גוברת תכונת הקרירות.

בצרכי הגשמיים שבעולם צריך אדם להתעסק במתינות ובקרירות, לא להכנים שם את כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כלומר לא להכנים בהם את כל חיותו, עצמותו ומהותו. לעומת זאת בתורה ובמעשים טובים צריך האדם לעסוק בלהט ובחיות, בגדר של "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה' י')

השור והחמור מסמלים את החמימות ואת הקרירות. על השור נאמר: **"ואם שור נגח הוא"** (פרק כא' – כט'). שור הוא "מועד", בכוח ובקצף וכ "רתיחת דמים". לעומת זאת החמור מסמל את תכונת הקרירות כפי שמובא במסכת שבת דף נג. "והיינו דאמרי אינשי: חמרא, אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה".

בכל אדם ואדם יש גם מתכונת השור וגם מתכונת החמור. אבל על האדם לדעת היטב, היכן להעמיד ולהפעיל את תכונת השור שבו והיכן להעמיד ולהפעיל את תכונת החמור שבו.

כתוב בתורה בפרשתנו: **"כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה, השב תשיבנו לו"** (פרק כג' ד') כלומר יש מצב בו השור תועה – הוא במקום זר, ונכנסה בו ההתלהבות בעניינים זרים. וכן יש מצב בו החמור תועה - הוא במקום זר: הוא נכנס לעסק התורה ומעשים טובים ועושה אותם כלאחר יד, ועל כך מצווה אותנו התורה: **"...השב תשיבנו לו"**, כלומר לעזור לו ולכוון אותו בדרכי נועם ולהשיב את "החמור" שבו ואת "השור" שבו למקומם הנכון.

כשאמרה התורה: **"...וביום השביעי תשבות..."** לא התכוונה שישבות רק בחיצוניות, ממעשה ידיים בלבד, ומוחו וליבו יהיו נתונים לחול ולחולין, אלא כמו שכתוב: **"ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"** (פרק כ' – ט') ומפרש רש"י: "יעשית כל מלאכתך - כשתבוא שבת, יהא בעיניך כאלו מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה". וכתוב: **"וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך"** - גם אם אתה עוסק בימי החול בצורכי העולם בגדר "שור" ובין בגדר "חמור" בשבת תנוח לגמרי ולא תהרהר אחר מלאכתך.

בין אדם לחבירו

אדם שרוצה לדבר סתר (סוד) עם אדם אחר אשר נמצא בחברת אדם או בני אדם נוספים, לא יאמר לשאר בני האדם שנמצאים שם: "צאו מכאן לרגע", אלא יקרא לאדם הנדרש לו שיצא עמו החוצה.

וכן יש להימנע מאמירת סודות בנוכחות זרים, או לדבר בשפה זרה בנוכחותם. דברים אלו מביאים לידי חשדות והקפדות.

כמו כן יש להימנע מלומר לבריות: "יש לי לומר איזה סוד בעניין זה וזה" ולבסוף לא לגלות להם. דברים אלו מותחים עצביהם ומצערים אותם.

שואל ומשיב

שאלה: האם בנות רווקות הסמוכות על שלחן הוריהן, צריכות להדליק נרות שבת, והאם צריכות לברך על הדלקת הנרות?

תשובה: הדבר ברור מאד מצד עיקר ההלכה, שמצות הדלקת הנרות חלה על עקרת הבית בלבד, אולם השאלה היא כשהבנות רוצות להחמיר על עצמן מצד הסידות להדליק נרות שבת בחדריהן לפני נישואיהן, האם צריכות לברך על הדלקת הנרות.

המרדכי שבת פרק ב', כתב שאברכים שהולכים ללמוד תורה, ולא נמצאים אצל נשותיהם, צריכים להדליק נר שבת ולברך עליו, משום שהדלקת נר בשבת חובה, אבל מי שהוא אצל אשתו אין צריך להדליק בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת עליו בשבילו.

וכן פסק מרן בשו"ע סימן רסג'. לפי זה נראה שהבנות שרוצות להחמיר ולהדליק בחדריהן, לא יברכו על הדלקת הנר, מכיוון שאמם מדליקה בחדר האוכל בברכה וברכה זו פוטרתן, וכל שכן אם הבנות מדליקות באותו החדר שהאמם מדליקה, שבודאי שאין להם לברך, וברכה לבטלה היא.

מרן בשו"ע סימן רסג כתב, שנים או שלשה בעלי בתים שאוכלים במקום אחד, נכון להיזהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד. וכתב הרמ"א אבל אנו אין נוהגים כן. וטעמו לפי שמברכים על תוספת האורה.

אולם נראה שכל זה בבעלי בתים שונים החלוקים בעיסתם, אבל בנות הסמוכות על שלחן הוריהן, אינן רשאות לברך, אף לדעת הרמ"א. וכן כתב מרן הגאון החיד"א בספר ברכי יוסף בשיורי ברכה סימן רסג..

סיכום: אין כל חובה על הבנות רווקות הסמוכות על שולחן הוריהן להדליק נרות שבת, ומעולם לא נהגו בנות ספרדות לעשות כן. ואם ברצונן להחמיר על עצמן להדליק נרות שבת בחדריהן, אסור להן לברך על הדלקת הנרות, אלא יכוונו לצאת בברכת אמם ואז ידליקו הנרות בחדריהן בלא ברכה.

ומכל מקום אין למחות בידי בנות מעדות אשכנז המדליקות נרות שבת בחדריהן בברכה, מפני שיש להן על מי לסמוך. (עפ"י שו"ת יחווה דעת)

מפניני הפרשה - רעיון

אנשי קודש

"ואנשי קודש תהיון לי" - התורה הקדושה מתמצתת את כל חיי האדם, אל כל דרישותיה ממנו, בשתי מילים! אין התורה תובעת מאיתנו להיות מלאכים, לחימנע מתענוגות ולהתנזר ממעדנים. אינה תובעת מאיתנו להיות רובוטים, נטולי רגשות ויצרים. אלא - היו "אנשים" - אבל "אנשי קודש": מעודנים יותר, נעלים יותר, טובים יותר! תאכלו לשובע, כאוות נפשכם – אבל בנטילת ידיים וברכה, בהקפדה על הכשרות והלכות סעודה, וכן בכל דבר ודבר.

גישה זו היא היפוכה של המתירנות אשר רומסת כל גבול, שועטת במדרון התאוות בלא מעצור ורסן - לריסוק ואבדון. היפוכה של שבירת המסגרות וההפקרות הפוגעת בנערים עצמם, הורסת רגשות נאצלים, ומידות טובות, גורמת לאובדן דרך, כהות רגש ושיממון, ומכאן קצרה הדרך לחיפוש פורקן מסוכן, כמו מגיפת האלכוהול והסמים.

אמרו במדרש **"שמא תאמרו, לרעתכם נתתי לכם את התורה? לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם!"** נבאר זאת במשל: הרמזורים מעצבנים, קוטעים את רצף הנסיעה, כופים המתנה, ממש מטרד.

אבל כשיש שיבוש והם לא פועלים, איזה פקק נוצר. הצפירות מהרישות אוזניים, הכל קצרי רוח וחסרי אונים, ואז מבינים את תועלתם!

התורה ומצוותיה נועדו לנווט את חיי האדם והקהילה בדרך הטובה והרהוטה. אשרי המשתלב בהם וזורם עימם, דרכו סלולה ובטוחה. אל לנו לראות בחוקי התורה מגבלות, כפי שאיננו רואים את חוקי התנועה כמגבלות. לטובתנו נחקקו, ולטובת כלל הנהגים. כך גם חוקי התורה: "ואנשי קודש תהיון לי", המצוות לא נועדו לעשותנו מלאכים, אלא בני אדם טובים ומאושרים יותר!

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

משה בן רזולה מלמד ז"ל | סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד
ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה | יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה
שלמה בן חנה יהזקאל ע"ה | הרב אשר בן חנה עמיר ע"ה
עמרם בן אסתר עטר ז"ל | מכלוף בן חנינה וחיים פורטל ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אהרון בן יעל טובה חיימוב ז"ל | יצחק בן איזה פרץ ז"ל
צילה בת לאה למשפחת יוסף ז"ל
ז'קלין בת אסתר אדרי ע"ה | אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
שושנה בת שרה ובצלאל מקסימוב ז"ל

בס"ד כו' לחודש שבט ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 21
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

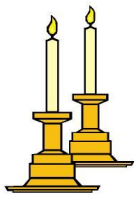
פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת משפטים
שבת שקלים - שבת מברכין מפטירים

ספרדים: "ויכרות יהוידע" (מלכים ב' יא')
תימנים ואשכנזים: "בן שבע שנים יהואש" (מלכים ב' יב')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת: 17:06
יציאת השבת: 18:04
זמן רבנו תם: 18:37

מהלכות ומנהגי חודש אדר עפ"י שו"ע סימן תרצא' ופוסקים אחרונים

חודש אדר - הקדמה

משנכנס אדר מרבים בשמחה, כמו שנאמר במגילת אסתר (ט:כב) "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה".
תאריך פטירתו של משה רבנו לא פורש בתורה. במדרש יש שלש דעות לגבי מועד פטירתו, ולפי התלמוד בקדושין לח. יום פטירתו הוא יום שבעה באדר, וכן כתב מרן בשו"ע סימן תק"פ. לפיכך נהגו אנשי החברה קדישא, וכן חסידים ואנשי מעשה (הבריאים וחזקים) להתענות ביום זה, ומנהג חלק מקהילות הספרדים לעשות "סדר לימוד" בלילה זה, ומנהג טוב הוא.

זכר למחצית השקל - הקדמה

"כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' בִּפְקֹד אֹתָם..." (שמות ל' יב') מצווה זו נוהגת לדורות כמו שכתב רמב"ן בפירושו לתורה: "...וכן נראה ממה שאמר הכתוב (דברי הימים כד') 'מדוע לא דרשת על הלווים להביא מיהודה ומירושלים את משאת משה עבד ה' והקהל לישראל לאהל העדות', יראה מזה כי משאת משה מצוה לדורות להביאו לבדק הבית אף על פי שלא ימנם..."
מרן בשו"ע סימן תרפה' כתב: "ר"ח אדר הסמוך לניסן שהל להיות בשבת, קורין פרשת שקלים שהיא כי תשא, עד ועשית כיור נחשת..." וכתב המשנה ברורה: "...דאמר קרא זאת עולת חודש בחדשו לחודשי השנה והאי 'לחודשי' יתירא הוא אלא אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה וזהו ניסן...לכך מקדימים ומשמיעים על השקלים באדר הסמוך לו שיביאו שקליהם בר"ח ניסן ואנו משלמים פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים..."
מנהג נתינת מעות "זכר למחצית השקל", לא מובא בתלמוד ולא הוזכר ברמב"ם ובטור וכן לא הובא על ידי מרן בשו"ע, אך הובא על ידי הרמ"א בהגה בשו"ע (סימן תרצד' סעיף א'): "יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו הזמן, זכר למחצית השקל..." ב"כף החיים" כתב כי למרות שנראה שמרן אינו מחייב לנהוג מנהג זה, כבר פשט המנהג גם בקרב הספרדים. ובהמשך מוסיף סדר ותפילה שראוי לאומרם לפני הפרשת מעות "זכר למחצית השקל"

זכר למחצית השקל - פרטי המנהג

א. כתב הרמ"א בשו"ע בסימן תרצד' סעיף א': "יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו הזמן, זכר למחצית השקל...". כתב על כך ב "כף החיים" כי הרמ"א הביא הלכה זו ב "יש אומרים" מפני שמנהג זה לא הוזכר ברמב"ם, בטור ובדברי מרן בשו"ע, אולם עם כל זאת המנהג כדבריו, כדי לעשות זכר למחצית השקל שהיו נותנים ישראל באדר לעבודות בית המקדש.

ב. רשאים לתת את מעות "זכר למחצית השקל" כבר מתחילת חודש אדר הסמוך לניסן ובמשך כל החודש. יש נוהגים לתת אותם בתענית אסתר לפני תפילת מנחה, ויש נוהגים לתת אותם לפני תפילת ערבית בליל פורים, וכל אחד ינהג כפי מנהגו. (ילקוט יוסף ה')

ג. מנהג נתינת המעות "זכר למחצית השקל" נוהג במי שהוא למעלה מגיל עשרים שנה. ויש אומרים שאף נערים למעלה מגיל שלוש עשרה שנה יתנו מעות אלו, אך נשים פטורות מכך, ויש אומרים שאף נשים וילדים בקטנים מגיל שלוש עשרה שנה חייבים בכך. (ילקוט יוסף ה')

ד. כיום שכאף זה הולך לתמיכה בבתי כנסת ובתי מדרש, מי שיש באפשרותו טוב שיתן גם עבור ילדיו הקטנים, וכן אשה מעוברת תיתן אף עבור עוברה, אך אין זו חובה, ולכן יכולים לתת ממעשר כספים.

ה. יש להיזהר כאשר נותנים מעות אלו לומר שהן "זכר למחצית השקל" ולא "מחצית השקל". (ילקוט יוסף ה') מנהג הספרדים לתת סכום השווה לעשרה גרם כסף טהור, בהתאם למחיר הכסף בשוק העולמי.

ו. יש שנהגו לתת שלוש מטבעות מכסף הנקראות בשם "מחצית", אותן מניחים בקופת הצדקה המיוחדת ל "זכר למחצית השקל" וכל הרוצה לתרום, קונה את המטבעות האלו בסכום הכסף שנותן לקופה, ולאחר שזכה בהן, נותנם לקופה "זכר למחצית השקל" ומכל מקום מקיימים מצווה זו אף בנתינת שטרות כסף או דבר שווה כסף. (ילקוט יוסף ה')

ז. מנהג האשכנזים לתת ג' חצאי מטבעות הנוהגים באותה מדינה (בארץ ישראל ג' מטבעות של חצי שקל), ויש הנוהגים לתת מחצית אחת.

מהלכות כתיבת מגילה

ח. אין כותבים המגילה אלא בדיו, על הגוויל או על הקלף, כספר תורה, ואם כתבה במי עפצים וקנקנתום, כשרה. כתבה בשאר מיני צבעונים, פסולה. וצריכה שירטוט כתורה עצמה, ואין העור שלה צריך לעבד לשמה, ויש אומרים שצריך שתיכתב על עור שעובד לשמה. (מרן בשו"ע תרצא')

ט. צריכה עמוד בסופה וחלק בראשה כדי להקיפה בו. (מרן בשו"ע תרצא') נהגו שלא לעשות לה עמוד כלל בסופה. (הרמ"א בהגה) המגילה צריכה עמוד בסופה וחלק בראשה כשיעור להקיף המגילה בו. ואם לא עשה לה עמוד בסופה, בדיעבד כשרה. (ילקוט יוסף סימן תרצא')

י. יש אומרים שהמגילה צריכה תגים, ויש אומרים שאינה צריכה. (מרן בשו"ע תרצא) ונהגו לתייגה. (הרמ"א בהגה). מן הדין אין המגילה צריכה תגים, אפילו על אותיות שעטנז גיז, ומכל מקום רבים נוהגים לעשות לה תגים, לצאת ידי חובת כל הפוסקים. (ילקוט יוסף תרצא')

יא. מגילות אסתר שלוקחים טבלת משי שחקוקים בה עמודים שלמים של מגילות אסתר, ומניחים קלף מתחתם, ושופכים דיו וממרחים אותו הלך ושוב במגב, והדיו יורד דרך נקבי המשי על הקלף, וכהרף עין נדפסים עמודים שלמים על הקלף, פסולים אפילו בדיעבד. (ילקוט יוסף תרצא')

פינת העורך

"**מדבר שקר תרחק**" (כג, ז') דרש "המגיד מקלם" על פסוק זה: לכאורה נראה לבני אדם, שאין הומרה יתרה במעשה השקרן, אך לאמיתו של דבר, גרוע השקרן אפילו מגנב וגזלן. שכן הגנב עושה את מעשהו באין רואים, ולרוב הוא פועל הוא בשעות הלילה. הגזלן אמנם פועל בין ביום ובין בלילה, אבל פעולתו מכוונת בדרך כלל נגד היחיד. ואילו השקרן פועל בכל עת ובכל מקום, בכל שעות היום והלילה, וכלפי היחיד והרבים כאחד.

ברכות מכל הלב

ברכות רבות מעומק הלב וברכת מזל טוב לאליהו ושירן כהן ה"יו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת כהן הי"ו ומשפחת פייביש הי"ו.
יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר אליה כהן הי"ו בן ר' אבישי ז"ל ושגית הי"ו – ולכל משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

איזה מיני קינוח סעודה טעונים ברכה

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

לגבי דברים הבאים אחרי הסעודה, לפני ברכת המזון פסק מרן להלכה בשו"ע בסימן קעז' סעיף ב', כדעת הטור, שעל כל הדברים שמובאים בסוף הסעודה אחרי שמשכו ידיהם מן הפת, בין דברים הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם. אולם הוסיף שנוהג זה של פינוי השולחן לגמרי מאוכל בסוף הסעודה, לא מצוי כיום.

"ודברים הבאים לאחר סעודה קודם ברכת המזון, שהיה מנהג בימי חכמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות.

כל מה שמביאים אז לפניהם, בין דברים הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם, דהמוציא וברכת המזון אין פוטרין אלא מה שנאכל תוך עיקר הסעודה.

ודין זה האחרון אינו מצוי בינינו, לפי שאין אנו רגילין למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון".

לבוש

על דברי מרן בפסיקתו הנ"ל, שהנוהג של פינוי השולחן לגמרי מאוכל בסוף הסעודה, לא מצוי כיום, כתב הלבוש בסימן קעז' שזה דווקא בסעודות רגילות.

אבל בסעודות גדולות מציאות זו קיימת, שכן בסעודות אלו מפנים את הפת, מנקים את המפות ועורכים מימי מגדים, ולכן במצבים אלו יש לברך על מיני המגדים ברכה ראשונה ואחרונה.

בהמשך כותב הלבוש הסבר מדוע בכל זאת בפועל לא נוהגים לברך בסעודות גדולות על דברי הקינוח ברכה ראשונה ואחרונה.

אולם לדעתו אין זה הסבר המתקבל על הדעת ולכן לדעתו ראוי לאדם המדקדק לברך על פירות ומיני קינוח שהוגשו בסוף הסעודה ברכה ראשונה ואחרונה.

מגן אברהם

המגן אברהם בסימן קעז' ס"ק ז' לא הסכים עם דברי הלבוש, ולדעתו גם בסעודות גדולות, אפילו שפינו את הפת מהשולחן, כל זמן שלא בירכו ברכת המזון, הרי זה נחשב בתוך הסעודה, מהסיבה שכתבו תלמידי רבנו יונה, שבימיהם היו מפנים את השולחנות ממש, ונוהג זה לא קיים כיום.

ברכי יוסף

אכן בברכי יוסף בסימן קעז' ס"ק ב' כתב שבמקומות בהם נוהגים לפנות לגמרי את השולחן לפני הגשת מיני הקינוחים, יש לברך עליהם ברכה ראשונה ואחרונה, וכתב בשם אחד החכמים שכך היה המנהג במצרים.

שו"ת אור לציון

וכן עולה ממה שכתב בשו"ת אור לציון חלק ב' פרק יב' - הלכות דברים הנוהגים בסעודה אות יג', שבסעודות גדולות שמפנים לגמרי את השולחן (כגון לצורך ריקודים וכדומה) צריך לברך על מיני הפירות שמוגשים אחרי כן לקינוח ברכה ראשונה ואחרונה.

"שאלה. האוכל עוגות או פירות לאחר הסעודה קודם ברכת המזון, האם מברך עליהם ברכה אחרונה לפני שמברך ברכת המזון.

תשובה. על עוגות ומשקאות אין מברכים ברכה אחרונה לפני ברכת המזון בכל אופן, ועל פירות מברך ברכה אחרונה לפני ברכת המזון רק אם סילקו את השולחן מלפניו קודם שהביאו לפניו את הפירות. והדבר מצוי בחתונות, שמסלקים לגמרי את השולחנות, ולאחר מכן מביאים פירות, וצריך לברך עליהם ברכה ראשונה וברכה אחרונה לפני ברכת המזון.

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן סימן קעז' סעיף ה' סיכם את הדעות בעניין זה, ובסוף כתב שנראה לו שכיום גם בסעודות גדולות אוכלים את מיני הקינוח אחרי ברכת המזון. (יתכן שנהגו כך, כדי לצאת מהספקות).

"וכתב רבינו הבית יוסף...ודין זה האחרון אינו מצוי בינינו לפי שאין אנו מושכין ידינו מן הפת עד לאחר ברכת המזון עכ"ל. וכן כתבו התוספות והרא"ש וכל הראשונים ונמצא דאצלינו תמיד מקרי תוך הסעודה ויש מי שכתב דבסעודות גדולות גם עתה המנהג כן כבזמן הש"ס (לבוש). ויש חולקים בזה (ב"ח ומג"א סק"ז) וכתבו דבזמן הש"ס היו רגילין לעקור השולחנות שהיה להם שולחנים קטנים ועתה שהשלחן גדול ואין מסלקין אותו הכל מקרי תוך הסעודה וספק ברכות להקל וכמדומני שעתה בסעודות גדולות וכן בעשירים גדולים אוכלין פירות אחר ברהמ"ז..."

כף החיים

בספר כף החיים בסימן קעז' ס"ק יד' הרחיב לדון בעניין זה, ומסקנתו היא שכוונת מרן בשו"ע שמצב של אחר הסעודה לפני ברכת המזון לא שייך כלל לא שייך בימינו, כולו בסעודות גדולות ואפילו אם מפנים את המפות או השולחנות, וזה מפני שטבע שלנו כיום לגבי הנוהג בסעודות שונה מהטבה שהיה בתקופת חז"ל.

"אמנם לעניות דעתי נראה דמסתמיות דברי השו"ע משמש דדין זה לא שייך אצלנו כלל, לא שנא סעודות גדולות ולא שנא סעודות קטנות, ולא שנא אם מסירים הפת או השולחן, דגם אם מביאים שולחן אחר אין לברך אחריהם. והטעם נראה לי בס"ד, משום דבימי חכמי הגמרא רוח אחרת היתה בם, דהטבע שלהם היה, כיון שמשכו ידיהם מן הפת, אין אוכלים עוד כלל, ולכך מברכים לאחריהם, לא כן הטבע שלנו, דאין מושכין, דכל עת אם פת אוכלין, ולכך לא חשיב סילוק אף אם מסירים השלחן ומביאים אחר, אין לברך אחריהם..."

לסיכום כתב שהיות ונחלקו בזה האחרונים, אין לברך על קינוחים ברכה אחרונה, משום ספק ברכות להקל.

"...ועל כן נראה, כיון דיש פלוגתא בזה בזה הזמן, אין לברך אחריהם כלל, וליכא בזה חששא דנהנה מעולם הזה בלא ברכה, כיון דבדיעבד ברכת המזון פוטרת כל מיני פירות, כמו שכתבתי לעיל אות ז'..."

סיכום

בימי חכמים היתה קיימת מציאות של "אחר הסעודה" עוד לפני שבירכו ברכת המזון, וזאת מפני שהיה מנהגם לסיים את הסעודה לגמרי, והיו מפנים את הפת ושאר המאכלים מהשולחן, או שהיו מפנים את השולחנות האישיים מלפני כל אחד ואחד.

ומכיוון שרצו להמשיך לשבת בצוותא, היו מתעכבים מלברך ברכת המזון, ואם היו מגישים לפניהם עוד מאכלים, אכילתם הייתה נחשבת לאכילה נפרדת לחלוטין מהסעודה, ולכן היו מברכים על מאכלים אלו לפניהם ולאחריהם, ולאחר מכן עוד היו ממברכים ברכת המזון, על הסעודה שאכלו.

כיום, שאיננו רגילים לסיים את הסעודה לגמרי לפני ברכת המזון, שכל זמן שעדיין לא בירכנו ברכת המזון עדיין יש אפשרות שנאכל מהפת, ואפילו אם החליפו את המפה, כיוון שעדיין יתכן שמשתתפי הסעודה ירצו לאכול עוד מהפת, עדיין אנחנו נחשבים בתוך הסעודה.

ואפילו בסעודות גדולות כגון בחתונות, בהם מלצרים מפנים את השולחנות כדי לסיים את עבודתם, המוזמנים לא מעוניינים לסיים את הסעודה עד ברכת המזון, ויתכן אולי שאף ירצו לאכול עוד פת או משאר מאכלים אם יביאו לפניהם. ולכן לדעת רוב הפוסקים האחרונים אין בימינו דין 'אחר הסעודה', ואם מגישים מאכלים לקינוח, מברכים עליהם לפניהם ולא לאחריהם.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושב וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם. את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג וידּ מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. האם מותר לחקלאי לעבד את אדמתו כל השנים ולסחור ביבול?

א. כן ואף רצוי. ב. לא, הוא צריך לשבות בשנה השביעית.

ג. כן אם הוא כהן או לוי. ד. כן, אם הוא מפריש תרומות ומעשרות.

2. מי שיש לו שור וכל בהמה אחרת, האם צריך לדאוג שינוחו בשבת?

א. לא, כי רק בני אדם צריכים לנוח בשבת. ב. כן בהמותיו צריכות לשבות.

ג. כן, בתנאי שקנה אותם מיהודי. ד. בארץ ישראל כן ובחוץ לארץ לא.

3. כיצד יודעים שה' אוהב את הגרים ושהאיסור לצערם חמור?

א. הציווי על כך נמצא בלוחות הברית. ב. הציווי זה נאמר על ידי ה'.

ג. התורה חזרה על ציווי זה 36 פעמים. ד. כל התשובות נכונות.

שאלה עפ"י פירוש רשב"ם - כיתות ה' עד ח'

7. "...וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה" (כא') האם דין זה חל במדבר?

א. לא, הדין החל משהתיישבו בערי ישראל. ב. כן, היה נם למחנה לויה.

ג. כן, היה נם לאוהל מועד. ד. בנם כשהיו במדבר לא היה רצח בשוגג.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ..." (פרק כב') למה הכוונה "לֹא תוֹנֶה"?

א. לא לרמותו במסחר. ב. לא להונותו בהונאת דברים.

ג. לא לתת לו עצה שאינה הגונה. ד. כל התשובות נכונות.

7. "...וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה" (כא') האם דין זה חל במדבר?

א. לא, הדין החל משהתיישבו בערי ישראל. ב. כן, היה נם למחנה לויה.

ג. כן, היה נם לאוהל מועד. ד. בנם כשהיו במדבר לא היה רצח בשוגג.

8. "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, לכלב תשליכון אותו" מדוע לכלב?

א. הכלב מצוי בהרבה בתים. ב. כלבים אוהבים בשר.

ג. שכר לכלבים שלא הרצו לשון במצרים. ד. לכלב זו רק דוגמא.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

8. "וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מְשָׁרְתוֹ.." (כד') מדוע לא ידע יהושע על חטא העגל?

א. כשחטאו למד תורה באוהלו. ב. הוא ידע, אך לא רצה לאכזב את משה.

ג. הוא המתין למשה בתחתית ההר. ד. תשובות א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל הינה נקודת אור ביישוב פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וכן ביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941